

Hvad en medelstor familj behöfver för själfva hushållskostnaderna är ej lätt att säga, ty ytterst få föra några räkenskaper. Det förefaller dock, som om det skulle anses normalt, om en man lämnar sin hustru 12 à 15 kr. per vecka för sådant ändamål. Då en vuxen son eller dotter ger 5 kr. per vecka i hemmet, vill vanligen modern ej på några villkor, att t. ex. flickan skall taga tjänst, ty då mister hon dennas »slant», hvilket väl således borde betyda att »slanten» räcker till mera än maten för dottern. Med nuvarande höga priser på allting synes detta svårt, men det är väl den omständigheten, att det lagas på en gång för flera personer, som kan förklara saken, ty åtskilligt vittnar om att det verkligen kan gå ihop. Möjligen är modren ej i stånd att ordentligt beräkna kostnaderna för dotterns mat, men erfarenheten borde väl i längden visa, om »slanten» är tillräcklig, eller om den kan förslå till mera än maten.

En kvinna, som förstår matlagning och har praktisk erfarenhet om uppköp, kan få rätt mycken mat för en ringa penning. Genom att passa på och köpa, då handeln på torget just håller på att sluta för dagen, och landsborna äro ifriga att bli af med det sista för att återvända hem, kan åtskilliga förnödenheter fås mycket billigt. Likaså genom inköp af s. k. småkött, d. v. s. smärre bitar af olika delar af djuret, som vid styckning och försäljning blifvit kvar, och som kan sorteras upp och användas för olika ändamål, kan för billigt pris närande föda fås.

Genom att själf baka det för familjen behöfliga brödet hemma, kan man få groft, närande och välsmakande sådant för en bråkdel af hvad bröd med betydligt mindre näringsvärde skulle kosta på magasinet. Att, som så ofta sker, köpa fint bröd, hvilket såsom gammalt säljes med mycket stor nedsättning, för att mätta barnen med sådant till kaffet, är en särdeles dålig beräkning, ty sådant bröd är uppblåst och har föga must samt blir, direkt ätet, fastän det är billigt i pris, ändå dyrt jämfördt med det hembakade. Hvad det däremot med fördel kan användas till är dels till bröd-soppa, dels till inbakning i pannkakssmet till s. k. brödpannakakor.

Hvad som vid inköp t. ex. af potatis, kål och rötter samt ved i hög grad fördyrar köpet är, att så små kvantiteter tagas. Ved säckvis och potatis litervis förslå föga. Förståndiga hushållare spara därför under sommaren, då de flesta ha bättre förtjänst, och köpa upp på hösten på en gång, hvarigenom för samma summa fås betydligt större valuta.

Man måste förstå att det, för att något sådant skall kunna göras, kräfves själfbehärskning i ej ringa grad, ty alltid finns det luckor, som behöfva fyllas, då något mer finnes att köpa för, än hvad som åtgår för de dagliga behofven. Att då mera tänka på framtiden än att se på ögonblickets kraf, därtill fordras viljestyrka och en kraft som ej är allas, men som för sin belöning med sig genom känslan af oberoende och lugn trygghet.

I många lägenheter finnas dock, trots den höga hyra de betinga, inga förvaringsrum och därigenom försvåras större inköp.

Vore det ej så lätt att få en vedpolett här och en där under vintern, så skulle dock måhända flera ställa omtänksamt för sig i afseende på den nödvändighetsvaran, än hvad nu sker.

Bristande kunskap om det rätta sättet att elda gör ock veden mera

odryg, än hvad den behöfde vara. Att det är lättare att värma upp frisk luft än förskämd sådan, det vet nog husmodern icke — såvida ej skolan undervisat barnen därom —, och så eldar hon på, utan att förut ha vädrat bostaden. Det måste erkännas, att hon för åstadkommande af en rationell luftväxling har åtskilliga svårigheter att bekämpa. Ibland finns ingen lucka att öppna på fönstret, utan »frisk luft» skall tagas genom dörren från en fuktig förstuga; ibland har hon blott det ena rummet för hela barnskaran och vågar ej utsätta denna för drag. Hufvudsakliga skälet för hennes tillvägagångssätt är dock, att hon tycker det är skada att släppa ut den värme som finns. Följden blir emellertid den, att i stället för ren, af brasan lätt uppvärmd luft, får man den tunga, kvafva, syrefattiga atmosfär, som så ofta slår emot den besökande vid inträdet i kroppsarbetarens bostad, och som gör barnen bleka och dåsiga, samt underlättar tuberkelbacillens förödande härjningar. För att ej frysa i sådan luft behöfves stark värme, och ofta nog håller man rummet kväfvande hett; man sparar således ej på veden, fastän man har ondt om den. Då den tar slut, kännes rummet kusligt som en källare.

Att koka på gaskök har blifvit alltmer vanligt inom små lägenheter i nybyggda hus, och stundom finnas gasautomater uppsatta, så att gasen ej behöfver tagas på räkning utan betalas före användningen.

Till belysning användes gas däremot mindre. I afseende på trefnad är den väl bättre än den ofta rykande, dåligt skötta fotogenlampan, men till hemtrefnaden bidrager i hög grad, om en välskött lampa belyser rummet, och familjemedlemmarna kunna samlas omkring den med sina olika sysselsättningar. Gasoljelampor påträffar man numera lyckligtvis sällan.

Kunde elektrisk belysning så småningom på något sätt blifva tillgänglig för billigt pris, äfven för de små enkla hemmen, så vore därmed mycket vunnet för familjens allmänna välbefinnande. Steget däremellan och den sprakande torrvedstiekan, fastsatt i spiseln, som för hundra år sedan belyste den enkla arbetarens stuga, är stort. Måtte människorna blifva bättre och lyckligare i samma proportion, som den elektriska lampan är bättre än »pärtan».

I de familjer, med hvilka vi sysselsätta oss, är förhållandet hvad kläder angår mycket olika i afseende på de olika familjemedlemmarna. Familjefadern skaffar sig, om han är ordentlig och bygglig och vill »hålla sig uppe» samt deltaga i sammankomster och möten, i allmänhet en kostym hvartannat år och öfverrock hvart fjärde, femte; de vuxna sönerna och döttrarna en vinter- och en sommardräkt om året, och flickorna tycka ofta, att de äro särdeles anspråklösa och försakande, om de ha en vinterkappa i två à tre år; modern får kanske i många fall en ny klädning på 20 år och småbarnen, som gå i skolan, få i ganska stor utsträckning kläder och skodon dels genom skolan — d. v. s. fattigvården — dels genom beklädningssällskap af skilda slag. Egendomligt nog skygga många föräldrar, som själfva skulle kunna skaffa sina barn skodon, icke för att uppmana barnen att begära sådana i skolan. Det börjar nästan på att synas dem som en rättighet att få sådana, ehuru en hvar borde känna det tungt att ej själfva

kunna förse sina barn med hvad de behöfva, utan låta sina grannar, fattiga som rika, betala deras kläder. Sådant är nämligen förhållandet, ty det som utdelas genom skolan, det måste betalas af de skattskyldiga; ökad utdelning af skodon betyder ökad skatt, och vi veta huru denna skatt i många fall tynger de fattiga hemmen.

Hur kan det vara möjligt, frågar man, att kunna åstadkomma inköp af dräkter i den utsträckning som omnämts? Kläder kosta mycket pengar. Här möta vi återigen kreditsystemet. Ett stort antal affärer sälja på afbetalning, d. v. s. 10 kr. t. ex. betalas kontant, det öfriga erlägges genom veckoafbetalningar till ett visst fastställt belopp. Att totalsumman måste beräknas tämligen rundlig är klart, ty risken att ej få den stadgade betalningen och ej heller kläderna tillbaka är betydande, och så måste de ordentliga, liksom i så många andra fall, betala för den slarfvice och opålitlige. Innan summan är slutbetald, äro kläderna ofta nog nästan helt utslitna, utan att hafva varit bärarens egna. De torde vara lätt räknade som, i likhet med en viss ung man, ej börja att begagna dem, förrän de äro färdigbetalda, för att ej hafva den obehagliga förnimmelsen af att uppträda i andras kläder. Egentligen borde det väl kunna gå lika bra, att på förhand spara ihop hvad som behöfves och genom att betala kontant få varan betydligt billigare, än att efteråt betala en drygare summa.

Dylik afbetalningssystem tillämpas äfven på allt upptänkligt annat än kläder. Agenter gå omkring i husen och försöka på allt sätt förmå människor att taga varor — ofta riktiga öfverflödsartiklar — på afbetalning, lockande med att veckoafgiften är så ringa, ej mer än 50 öre i veckan, kanske bara 10 öre, men det är drygt, innan det blir slutbetaldt. På så sätt kringföras och utbjudas speglar, taflor, armband och broscher samt, ej minst, dåliga romaner, hvilkas egentliga lockelse för husmodren, som fastnar för köpet, ligger i ett par granna pärmar, då verket är färdigt, samt en premie på t. ex. ett halft dussin handdukar. Att det blir dyra handdukar, som betalas med 50 öre i veckan under ett helt år, således med 26 kr., då vederbörande ej bryr sig om boken, det tänker hon ej på, räknar vanligen ej heller efter hvad det hela kommer att gå till. Den som slukar bokens innehåll är däremot husets unga son eller dotter, ej sällan till sitt fördärf.

Kolportage-romaner till 10 öre pr vecka hafva sina fasta kunder just i de allra fattigaste och uslaste hemmen, där hvarken sängkläder eller mat finnes, fastän »litern», d. v. s. brännvinsbuteljen, vanligen ej där saknas. Vore det vetgirighet som drefve till bokinköpet, så vore ju förhållandet rörande, men det är den rafflande, sensationella romanens retelse man åstundar.

Att en sak som inbringar något, t. ex. en symaskin, kan få tagas på afbetalning, är ju godt, ty den bidrager själf till denna betalnings erläggande, och hela summan på en gång hade blott med svårighet och efter lång tids samlande kunnat åstadkommas. Mången gång förledes man dock genom att köpet sker afbetalningsvis, till att själf göra affären dyrare än behöfligt — oafsedt att det naturligtvis, som alltid, blir dyrare på afbetalning än mot kontant betalning — på så sätt, att man faller för frestelsen

att taga en maskin till högre pris än nödvändigt; det gör ju ej så mycket, resonerar man, om afbetalningarna fortgå ett par månader kortare eller längre, och så beslutar man sig för en maskin som kostar 120 kr., då man kunnat få en lika användbar för 90 kr. Just denna ökade kostnad kan emellertid stundom vara orsaken till, att man går miste om maskinen på grund af bristande betalningsförmåga under de sista månaderna, hvilka tillkommit med anledning af det högre priset.

Maskinägaren har nämligen rätt att återtaga symaskinen, om ej de stipulerade betalningsvillkoren fullgöras, äfven om blott en bråkdel af hela kostnaden skulle återstå obetald, ty kontrakten äro uppställda som hyreskontrakt med viss betalning pr månad, och först då hela den bestämda summan är betald, tillfaller maskinen den som förhyrt densamma. Genom att granska kontraktet, som den afbetalande innebar, kan man därför göra klart för sig, huru afbetalningarna ägt rum, och hvad som återstår att erlägga. I de stora ordentliga maskinaffärerna visas vanligen mycket tålmod och tillmötesgående mot afbetalaren, och det fastän det ibland kan hända, att affären får utlösa en blott med ett obetydligt belopp afbetald maskin från pantlånaren, där den hyrande belånat den till högsta möjliga pris. Ett sådant tilltag medför dock, om det åtalas, straff som för förskingring.

* * *

Pantlånaren, »den fattiges bank» som det heter, spelar en stor och många gånger olycksdiger roll i arbetarehemmen. Då inkomsterna ej vilja förslå för utgifterna, så ökar man ut de förra genom pantsättning, men det blir så dyra pengar, att den som börjat gå den vägen knappt någonsin kan komma ifrån den annat än genom ett uppoffrande af något af det, som man velat bevara och därför ej afyttrat utan belånat, men som man vanligen ej mäktar lösa tillbaka.

Mot säkerhet af en möbel, en sak af ädel metall, kläder, verktyg m. m. begär man ett penninglån. Det som bjudes som säkerhet för lånet värderas då af pantlånaren, och pengar för ungefär halfva, högst två tredjedelar af värdet lämnas. Om saken ej efter öfverenskommelse återlöses inom fyra månader, så har långifvaren rätt att försälja den för att göra sig betäckt för sin fordran. Räntan, som måste betalas för ett dylikt lån, utgör 1—5 % i månaden, d. v. s. 12—60 % om året, eller med andra ord: man har, då två år förflutit, återbetalt, efter den högre räntesatsen, hela den erhållna lånesumman och därtill den ganska ordentliga räntan af 10 % om året, och ändå är man ej målet — att få saken tillbaka — närmare än förut. I otaligt många fall har nämligen den som pantsatt en sak ej kunnat lösa in den efter fem månader — en, stundom två, respit-månader öfver de bestämda fyra beviljas — utan »sätter om» den, d. v. s. betalar in den lånfångna summan med upplupen ränta och pantsätter sedan saken ånyo. Så kan det fortgå under flera år. För hvarje gång en sådan transaktion skall ske, måste den fattige, som inga kontanter har, af någon låna på några timmar den behöfliga lösesumman och får kanske för det lånet ge en ränta motsvarande månadsräntan hos pantlånaren.

Ett sådant sätt att sköta sig är rent ruinerande och invecklar den lånande i ständigt större svårigheter.

Man kan med skäl fråga, hvarför någon går till pantlånare som tar 5 % ränta, då man i pantbanker kan få låna för 1 å 2 % — 1 % beräknas dock endast för lån på guld- och silversaker. Ofta nog finnes det ha skett, emedan den enskilde pantlånaren, som fordrade högre ränta, hade sin affär några hus närmare än den mindre dyra pantbanken; men mest beror det därpå, att de enskilda pantlånarne ge lån äfven på sådana föga värdefulla saker, som de större kontoren — pantbankerna — neka att alls mottaga som pant.

De lånande förstå och reflektera sällan öfver, hur ohyggligt dyrt det blir att få pengar genom pantlånarne. Att försöka befria någon från de svårigheter, som pantsättning medför, kan blott då lyckas, om man förmår göra för den lånande fullt klart, hvilket utsugande, fördärfbringande sätt att få pengar ett lånande på pant är, så att afsky för det sättet uppstår.

Sant är, att det understundom kan vara till verkligt gagn och hjälp för en nödställd, som inga andra resurser har, att i ett kritiskt ögonblick få nödvändiga penningemedel, men sådana fall äro jämförelsevis få. Där emot är det en ständig frestelse för de slarfviga och obetänksamma att springa till pantlånaren, så fort som ett ögonblicks svårighet uppstår eller önskan om något som ej finns pengar till. Hustrur finnas, som taga mannens rock och »sätta ut» för att köpa rent onödiga saker, och män taga af sina barn deras skodon för att »stampa på», som det ock heter, till inköp af öl och brännvin. Den som kommit in i den olycksdigra vanan att pantsätta har ytterst svårt att upphöra därmed: det synes så enkelt och bekvämt att på sådant sätt få pengar, när man inga har, men det som kommer efter tänker man alls icke på.

Många pantsedlar i ett fattigt hem behöfver ej därför betyda stor nöd, utan kan vara ett vanligt och i familjens tycke lämpligt sätt att förhjälpa sig ur en tillfällig svårighet. Men det kan ock betyda, att en kamp till det yttersta förts, ehuru förgäfves. I ett hem kan hustruns pantsatta vigselring vittna om den djupaste nöd och förtviflan; det kan vara den sista utvägen för att ej frysa eller svälta ihjäl eller för att ej stå utan tak öfver hufvudet, och det kan kännas som ett lidande utan gräns att på så sätt skiljas vid den. Det kan i ett annat vara en alldaglig företeelse. Många hustrur ha så godt som ständigt sina guldringar utsatta, lösa in dem, då pengar inflyta, för att strax åter belåna dem. Endast genom pantsedlar bevisas således absolut ingenting rörande familjens ställning, hvarken i afseende på ekonomin eller något annat.

En äldre kvinna kom en gång till F. V. O. centralbyrå och begärde ett lån för att betala sin hyra. Hon föreföll mycket förtviflad och bad enträget att få lånet. Vid närmare förfrågan kom det fram, att hon hade ej mindre än fyra söner, som voro i arbete och bodde hemma, men de kunde ej hjälpa henne, sade hon. Svaret blef, att man ingenting kunde göra utan att först få tala vid sönerna om saken; hon blef då ond och sade, att det finge ej ske, samt gick sin väg. Hon kom dock snart igen, men då villkoret stod fast, aflägsnade hon sig ånyo och först efter

flera besök beslöt hon sig för att medgifva, att man fick samråda med sönerna.

Det befanns då, att dessa, som voro synnerligen hyggliga och ordentliga unga män, hvilka hvarje vecka lämnade en ganska riklig summa till modern, hvarmed hon skulle sköta om allt, ej visste om att någon hyres-skuld förefanns.

Så småningom kom det i dagen, att modern en gång, ett par år förut, i början af en vecka pantsatt den ena sonens kläder för något uppgifvet ändamål. Då lördagen kom och modern fick pengar, löste hon ut kläderna, som sonen skulle ha på söndagen och fick då naturligtvis betala en hel månads ränta, ty hos pantlånaren räknas räntan lika för en dag eller trettio. De pengar hon fått af sönerna räckte med anledning häraf ej till för den följande veckan, utan saken fick repeteras och snart följde de andra sönernas kläder efter, den enes efter den andres, tills alla fyras kostymer som regel sattes ut på måndagen och löstes in på lördagen. Slutligen fick modern börja att låna af en bekant för att kunna betala lösesumman och fick då ge en krona för ett lån af tio kronor öfver söndagen.

Så hade hon nu hållit på i närmare två år, och följden hade blifvit, att sönernas lämnade pengar ej kunnat räcka hvarken till hyran eller till betalning af andra saker, utan hon stod i skuld på flera ställen, hvilket var naturligt nog, ty det var betydande summor, som hon på dylikt sätt slösat bort i onödan.

Ett lån lämnades nu för att reda upp alltsammans och sönerna iklädde sig ansvaret för afbetalningarna. En viss del af deras förtjänst lämnades därtill hvarje vecka, sedan man räknat efter att återstoden skulle kunna räcka till de nödvändiga utgifterna.

Gråtande lofvade modern, i sin glädje öfver att vara lyft ur det förtviflans djup, som hon störtat sig i, att aldrig mera gå till pantlånaren. Lånet återbetalades ordentligt, men huruvida gumman kunnat hålla sitt löfte, därom vet man intet med bestämdhet. Då minnet af den ångest, hon lefvat i, börjat blekna, kanske hon till en viss grad återföll i den gamla vanan, ty erfarenheten visar, att det är en vana, som är mycket svår att komma ur; men sönerna hade nu anledning att vara vaksamma.

Möjligheten att genom pantsättning öka sina inkomster lockar till utgifter, som ej äro nödvändiga. Genom upplysning och vänlig påverkan bör man söka öfvervinna denna benägenhet att utarma sig själfva, som så många duka under för. Därmed gör man vederbörande bättre tjänst än att endast tigande lösa ut pantsatta saker, ty dessa bli annars ofelbart snart åter på samma sätt belånade.

Utom utgifter till de dagliga behofven finnas en del utgifter, som ej kunna undvikas, utan ovillkorligen böra betalas. Till dessa höra skatter samt afgifter till sjukkassor och andra för arbetaren eller arbeterskan viktiga föreningar, ehuru mången anser, att just sådana kunna skjutas åt sidan. Sjukkassor (se grupp IX a) äro af den största betydelse för en arbetares ekonomi. I hans budget borde afgiften till en sådan aldrig saknas, och numera är också hvar och en, som ordentligt sköter sig, och hvilkens

hälsa ej hindrar inträde i en dylik kassa, medlem af en sådan. Dessa och andra månadsavgifter, såsom till fackförening, eventuellt lifförsäkring m. m. dylikt kan beräknas till 2 kanske ända till 8 kr. per månad och bör räknas till de nödvändiga utgifterna.

Många anse skatterna som en orättfärdig tunga på den, som får arbeta sig till hvarje slant. Att de kunna kännas betungande är begripligt nog, men den tysta eller hörbara protesten emot dem, beror på att man ej gör klart för sig, att man verkligen åtnjuter stora fördelar, som måste kosta pengar, och att man, genom att betala skatt, ger sitt bidrag till betäckande af omkostnaderna för dessa.

Att vårt fosterland, där våra fäder och deras fäder, led efter led sedan urminnes tid lefvat, verkat och dött och slutligen blifvit ett med jorden, att detta vårt härliga land är fritt från främmande ok, att lagar, framprungna och utvecklade ur landets egna inre förutsättningar och af folket själf antagna, där i lugn få tillämpas, att vi få tänka och tala fritt med upprätt huvud, är det ej värdt ett så ringa årligt offer, som den kronoskatt vi betala?

Ljuset på våra gator, dessa gator själfva i det prydliga skick hvare de te sig, den rikliga tillgången på godt och rent vatten, den fria undervisningen för våra barn, våra välskötta parker och planteringar, alla andra ett civiliseradt samhälles fördelar onämnda, är det ej väl använda pengar att lämna ett bidrag till allt sådant, och det är hvad man gör, då man betalar kommunalskatt.

En fackförening, en sjukkassa, kräfver med all rätt tillskott af sina medlemmar för allas bästa, och vikten däraf inser en hvar. Alldeles desamma äger rum genom skatten, fastän sammanslutningen här omfattar en mångfald individer: kommunen, eller alla dessa kommuner: staten. Ingen kunde ensam skaffa sig den trygghet och de fördelar, som man nu genom staten och kommunen åtnjuter. Bör man ej då med glädje lämna sitt bidrag?

Om detta bidrag utgår i proportion till hvars och ens betalningsförmåga, det är en annan fråga, som den enskilde individen ej har tillräcklig öfverblick öfver förhållandena för att kunna besvara, utan får lämna åt statsmän och riksdag att pröfva och afgöra; men att man bör betala sin andel, det borde en hvar göra klart för sig, för att kunna förklara det äfven för andra. Skatten bör betalas utan afvoghet, men måhända kunde åtskilligt göras för att för dem, som hafva små inkomster, underlätta fullgörandet af denna plikt, som nu ofta kännes mycket tung.

I Stockholm erlägger den familjeförsörjare, som har en årsinkomst lägre än 700 kr., endast mantalspengar och sjukvårdsavgift med tillhopa 70 öre för man och 35 öre för kvinna, men är för öfrigt fri från direkta skatter.

För inkomst intill 3,000 kr. medgifves vid beskattningen afdrag af växlande storlek i förhållande till inkomstsumman.

Familjeförsörjare med en inkomst under 6,000 kr. få för hemmavaraande minderåriga barn, hvilka måste helt underhållas, tillgodoräkna sig ett afdrag af 100 kr. för hvarje barn. Öfverstiger icke taxeringen 3,000 kr., kan ytterligare lindring i inkomstskatten under särdeles ömmande omständigheter

medgifvas, och den som taxerats till högst 1,500 kr. kan till och med under sådana förhållanden befrias från skatt.

Kommunalskatten utgår i förhållande till bevillningen, som bibehållits endast för att vara grund för denna, men kommer att disponeras för kommunala ändamål.

En arbetare med en enligt nya skatteförordningen och bevillningsförordningen taxerad inkomst af 1,200 kr. — en vanlig medelförtjänst — med fem minderåriga barn utan förmåga att själfva förtjäna något, skall betala i kronoutskylder ungefär fem kronor, om inga särskildt ömmande förhållanden, såsom långvarig sjuklighet, underhåll af närstående eller olyckshändelse, föranleda lindring eller befrielse. I kronoutskylderna ingår bevillningen med 70 öre. Under förutsättning att stadsfullmäktige ej besluta höjning eller sänkning af kommunalskatten, kommer denna att utgå med ett belopp motsvarande 60 gånger bevillningen, eller 42 kronor. Härjämte utgår en för de olika församlingarna växlande afgift för skola och kyrka. Tillhoppa utgöra de direkta skatter, som (under angifna förutsättning) komma att påföras arbetaren i fråga, omkring 50 kr.

Skatterna äro fördelade på två debetsedlar, och förfalla till betalning i december, mars, juni och september. På baksidan af hvarje debetsedel står anvisning om när, hur och hvar klagomål skall anföras, om beskattningen föranleder sådant. Detta förbises ofta, hvarför man bör fästa uppmärksamheten därpå, ty om klagan ej sker i rätt tid, blir den utan verkan.

Hvar och en som har en inkomst af 800 kr. om året eller mera skall afge själfdeklaration, omfattande alla inkomster man haft; några misstag kunna således svårligen hädanefter äga rum i afseende på taxeringen. En sådan själfdeklaration kan för åtskilliga vara svår att afge, om de ej haft stadigvarande plats och ej föra räkenskaper; det är därför skäl att uppmana till anteckning af alla inkomster.

Att föra bok — vore den än så summarisk och enkel — öfver sina inkomster och utgifter borde ingen underlåta, ty det ger en överblick öfver den ekonomiska ställningen samt insikt i hvad som bör minskas och indragas, om inkomster och utgifter ej vilja gå ihop.

»Man måste rätta mun efter matsäcken», heter det. För att kunna göra det, måste man emellertid på förhand beräkna de allra nödvändigaste utgifterna och den kostnad de medföra och sedan jämkna på det ena efter andra, för att få det att stämma. Det är ytterst svårt, ifall man ej har ett sällsynt godt minne, att kunna göra en sådan beräkning, då man inga anteckningar har angående föregående inköp och den kostnad de dragit.

Många viktiga upplysningar, ägnade att väcka undran och eftertanke, skulle man ock få, om man förde räkenskapsbok. Det är ej fullt sant, det man ofta hör sägas: »det som ges ut, det ges ut, antingen man skrifer upp det eller ej». Åtskilligt, som är mindre nödvändigt, skulle kanske ej vidare förekomma på utgiftssidan i samma utsträckning som förut, om man vore i tillfälle att se, hvad det under året gått till.

En enkel och öferskådlig samt lätt förd räkenskapsbok finnes tillgänglig i handeln och kostar föga, och man borde försöka att få en sådan införd och använd i de hem, med hvilka man kommer i beröring. In-

komsterna skulle då kunna med visshet uppgifvas, och det är ej omöjligt, att utgifterna skulle ställa sig något olika, till förmån för hemmet.

Ifall man synnerligt lifligt önskade att kunna skaffa sig en särskild sak, skulle man ock då, genom sparande af några ören från det ena och det andra, kunna så småningom samla därtill.

En utgift, som oftare än man anar belastar de fattigas budget, och som väl kan betecknas som onödig, för att ej säga skadlig, är inköp af lotter både till penninglotterier och andra dylika. En vinst, vore den ock obetydlig, som tillfaller någon inom en persons bekantskapskrets, kan komma denna person att kanske rent af pantsätta något, för att han skall kunna köpa en lott på samma eller ett annat lotteri. Skulle än någon liten vinst verkligen utkomma på det innehafda numret, så blir denna vinst så godt som aldrig vinnaren direkt till gagn — såvida det ej är pengar — utan måste med mycken möda försäljas eller, om det misslyckas, pantsättas. Man får emellertid ej förbise, att det som sannolikt mera än själfva vinsten förleder till det onödiga förslösandet af pengar, ty såsom sådant visar det sig i de flesta fall, är den spänning, som innehafvaren af lotten lefver i, under afvaktan på dragningen, och som ger färg och intresse åt hans gråa hvardagslif.

Skulle man kunna, med kännedom om den enas och den andras individuella förhållanden, fundera ut någon annan mindre kostsam stimulans för den som frestas af lottinköp, så gjorde man honom eller henne en stor tjänst och bidroge äfven att minska frestelsen, som sprider sig från den ena till den andra.

»Människan lefver ej allenast af bröd» heter det med rätta. Någon omväxling och rekreation behöfver en och hvar för att ha glädje af lifvet.

Visserligen kan det synas för utomstående, som om mångas lif uteslutande vore slit och släp från början till slut, men lyckligtvis är det icke så; små solglimtar lysa nog ibland upp tillvaron. Det behöfver ej vara några dyrbara eller synnerligen i ögonen fallande händelser, som bereda vederkvickelse.

Då man ger sig på att söka omformande ingripa i en persons lif, får man ej förgäta detta och den betydelse, som ett afbrott nu och då i det hvardagliga enahanda måste äga. Det kräfvades emellertid ett alldeles särskildt studium att finna ut, huru man skall gå till väga för att bereda någon en glädje. Först måste man då taga reda på det, hvaraf han särskildt kan vara intresserad. Det är en mycket vanlig företeelse, när man vill glädja någon, att det skall ske på det sätt, som man själf finner vara roligt, utan hänsyn till den andras uppfattning. Därför misslyckas man också mången gång, då man verkligen sökt göra sitt bästa.

De flesta unga tycka vanligen om kroppsrörelse af något slag, som kan ge utlopp för deras inneboende energi och brusande lifslust. Friluftssysselsättning af olika slag kan ju, om man blott tänker därpå, beredas nästan utan någon kostnad eller för en obetydlig sådan: skridsko- och kälkbacksåkning på vintern, gemensamma lekar, bollkastning o. d. på sommaren. Beträffande roande sysselsättning inom hemmet för barnen se sid. 56.

De sysselesättningar de själfva ordna för sig blifva ofta, såvida ej håg för läsning och intellektuell utbildning förefinnes, mer eller mindre dyrbara förströelser, som icke gifva spänstighet åt sinnet.

Att åtskilligt af de unga sönernas inkomster undandrages familjen och i många fall går till nöjen utomhus och förlösas på kaféer och varietéer samt på prostituerade kvinnor, det vet man, men huru mycket, det undandraget sig all beräkning. Att det belöper sig till betydande summor, kan man dock af åtskilligt sluta sig till. Värst af allt är dock den skada för hela lifvet, som därigenom vållas den unge mannen.

Alla förlöande, neddragande nöjen för såväl äldre som yngre böra motverkas genom att ersättas med oskyldiga och förädlande sådana. Inköp af en fiol, en cittra eller gitarr eller kanske af ett handklavér kan, ehuru det ej kan benämnas som nödvändig utgift, vara väl placerade pengar i en familj, som är musikalisk. Den unga, hvilken lärt sig att älska som en vän ett sådant instrument, afhålles genom denna vän från deltagandet i många dåliga förlustelser — det har man mer än en gång iakttagit — och det inköpet kan då, äfven ekonomiskt sedt, räknas som en vinst. En sådan ung man eller flicka blir då kanske medlem af någon klubb, där musiköfningar ordnas, och där andan i det hela af musiken hålles ren. Åtskilliga föreningar finnas, där de unga, mot en ringa årsavgift, kunna ingå som medlemmar, och där deras behof af umgänge med jämnåriga till ömsesidig båtnad kan tillfredsställas. Tillfälle till studier och själfutbildning finnes äfven. Se Folkbildning och Klubbar: grupp X b.

De nöjen utom hemmet, som äro gemensamma för hela familjen, äro ganska få.

En del sjukkassor äro organiserade som ordnar och förenade med dansnöjen o. dyl., i hvilka både unga och gamla deltaga. Nykterhetsorganisationerna lägga sig äfven vinn om att ordna trefliga samkväm med föredrag, musik, sång och dans. Allt af stor betydelse för att öfvervinna de dåliga nöjenas dragningskraft.

På somrarna företager den samlade familjen någon eller några gånger kortare eller längre utfärder i stadens omgifningar, då matsäck medföres, och man lägrar sig i det gröna. Kommer ej spriten att därvid spela en alltför stor roll, så är det en rekreation som är sund och uppfriskande.

Koloniträdgårdar hafva sin mycket stora betydelse för dem, som hafva trånga och mörka bostäder och kanske också en dammig och kvaf arbetsplats. Fabriksarbetaren får där andas frisk luft och hafva glädjen att på egen täppa locka fram både nyttiga växter och doftande blommor, och alla familjemedlemmarna kunna där hafva sin glädje och gamman. Den ringa avgiften (se Koloniträdgårdar) kan kolonisten, om han lägger an därpå, vanligen utan svårighet få ersatt genom trädgårdens alster.

Under vintrarna pågår i de ordentliga familjerna oftast ett sparande för att sätta den ena eller andra familjemedlemmen i stånd att under den kommande sommaren företaga någon liten resa för att hälsa på släktingar eller söka hvila en kort tid i en sund trakt.

Numera räknar man, hvad skolbarnen beträffa, vanligen på att få dem ut på en skollofskoloni eller som feriebarn (grupp III c). För deras landt-

vistelse anser man sig därför numera ej behöfva samla, men de skola rustas för någon af dessa eventualiteter, och därpå tänker en förständig mor i tid.

Särskilda tilldragelser i en familj, som medföra utgifter, såsom ett barns konfirmation eller en begrafning, skola vi i det följande närmare behandla.

I religiöst intresserade kretsar medför församlingslifvet äfven en del kostnader, som dock ej kunna närmare bestämmas. För många af de ekonomiskt svaga blifva dessa troligen mer än uppvägda af fördelar och hjälp, som lämnas dem (se grupp I b). Detta är dock ett område, där det ekonomiska har minsta betydelsen.

Familjefester, som firas, äro i stort sedt ej många. Bröllopen i de enkla hemmen medföra i allmänhet ej några särskilda festliga anordningar; de försiggå utan någon egentlig högtidlighet. Oftast går man till prästen och får vigseln undanstökad eller till magistraten, om man öfver hufvud bryr sig ens om det; ofta flyttar man bara samman. Detta sätt får ej genast dömas som osedligt, ty kontrahenternas mening kan — såsom redan påpekats — vara att hålla ihop för lifvet, och anledningen till att förbindelsen ej lagligen stadfästes kan vara både yttre och inre. Stundom är det verkliga skälet något, hvilket ofta uppges som sådant fastän utan grund, att parterna ej haft nog snygga kläder för att gå till prästen. Med de sorgliga bostadsförhållanden som råda, kan öfvergången till ett äktenskapligt samlif i många fall knappast ge anledning till någon särskild högtidlighet, utan man fortsätter bara att bo inne som förut, och om någon stadfästelse af förbindelsen blir ej tal, förrän följderna börja visa sig, om ens då. Festlig blir i alla händelser helt naturligt den stadfästelsen vanligen icke.

De dagar som på något sätt firas äro icke födelsedagar — de bli i allmänhet förgätna — utan namnsdagar, ty dem känna alla till. Då komma släkt och vänner, som kunna finna tid därtill, på besök, gratulera och bjudas på en kopp kaffe; stundom medföres en blomma eller någon annan liten gåfva.

Den tilldragelse, som för de unga öppnar lifvet såsom själfständiga människor, konfirmationen, utgör på sätt och vis en familjefest, ehuru vanligen helt och hållet af yttre betydelse. Familjens sociala ställning måste därvid uppehållas, därigenom att konfirmanden uppträder iförd oklanderlig dräkt. Det yttre inverkar ju i väsentlig grad på den inre känslan, och det är en naturlig önskan hos den unga, att vid ett sådant tillfälle vara prydlig och välklädd. Det är kanhända enda gången i sitt lif, som den unga flickan eller gossen bär nya kläder ända från de innersta plaggen. Det är godt och väl, att förhållandet är sådant, ifall man genom egna sträfvanden skaffat allt detta. Det vanliga är emellertid i många fattiga hem, att modern springer från den ena till den andra för att begära hjälp till anskaffandet af alla dessa plagg. Det må gå till hur det vill, så måste flickan ha hvit garnerad underkjol, handskar och hvit hatt. Det är från de hem, där allt skaffats genom egna bemödanden, som möjligen något undantag från denna regel kan äga rum, men det kan väcka häpnad att se hur fin

flickan från det hem, därifrån man ständigt ber om hjälp till det nödvändigaste, kan uppträda. Mången gång kasseras en mottagen ny klänning, emedan den ej är tillräckligt modern och elegant. Detta är dock ej någon lämplig början på den ungas väg genom lifvet.

En ny sed, som — om den ock kan vara estetiskt tilltalande — dock för de medellösa konfirmanderna medför ökad frestelse till fåfänga och ökade fordringar på andras bistånd, är bruket af hvita klänningar. En svart klänning kan länge vara till nytta för sin ägarinna, men en hvit varar ej många gånger. Så tidigt på året som konfirmationen äger rum i Stockholm synes det dessutom föga i öfverensstämmelse med naturen. Sådana klänningar blifva säkerligen snart brukade och utslitna i — danssalongen.

* * *

Den allra viktigaste tilldragelsen i någons jordiska tillvaro är hans jordafärd. Mången fattig åldring sparar och umbär det nödvändigaste under årtal för att bereda sig en »anständig» begrafning. En hustru, som mister sitt jordiska stöd och står ensam med flera minderåriga barn, anser det vara förenligt med sin plikt att använda så godt som hela det belopp, som utbetalas från mannens sjuk- och begrafningskassor, och som kan uppgå till flera hundra kronor, endast för begrafningen och sorgkläder för sig och barn. Kort efter kan hon komma och begära hjälp till fyllande af de dagliga behoven, iklädd lång crêpe-slöja, som går ända ned till kjolkanten, och finner icke själf att det ligger något underligt däri. Det synes dock vara bra orätt att offra på det döda stofvet det, som behöfves för att underhålla det börjande lifvet, barnen. Att sätta på sig en skylt på sorgen, under det att man låter det som finnes kvar i synlig måtto af den bortgångne: hans barn, svälta eller tigga, det är ju alldeles bakvänt, i stället för att man bäst skulle visa sin sorg och saknad genom att, glömsk af sig själf och sina känslor samt den allmänna meningen, låta allt komma dem eller andra hans efterlevande till godo. Det kan vara sant, att hade den döde kunnat yttra sin vilja, så skulle han bestämt på det sätt som hustrun gjort, men icke förty bör en sådan uppfattning bekämpas.

Det har hänt i familjer, där mannen varit svår och hård samt gjort lifvet tungt för hustrun, hvilken fått bära hela bördan af familjens underhåll, att han, då han känt sitt slut nära, bedt hustrun om förlåtelse och, som bevis att hon förlåtit, fått henne att lofva att bereda honom en fin begrafning. Sedan har den arma hustrun i årtal fått dragas med en stor skuldbörda för denna begrafning, ty en sådan man är sällan så omtänksam, att han gått in i någon sjuk- eller begrafningskassa. Tillika har hon haft att skaffa till sitt och barnens uppehälle, så att betalningen af det lån, hon måst taga, ej kunnat gå annat än mycket långsamt.

Sådant är ju upprörande.

Det kan visst vara förstäeligt och naturligt, att man fäster sig vid den dröjande skuggan och önskar, att en aktningsfull behandling må komma

den till del, då den verkliga människan försvunnit, men det får ej ske på den lefvande verklighetens bekostnad.

Det hjälper föga att härvidlag predika, om man ej själf ger ett godt exempel, ty det är deras öfverdrifter, som ha godt om medel, hvilka de imitera, som ha ondt om dem; som »fattiglik», såsom det heter, vill ingen komma i jorden. Inför döden bör en utjämning ske, det är rätt: lika inför döden. Men det bör gå den motsatta vägen; aldrig någon lyx vid det tillfället, som kan pina andra och locka till efterföljd. Till den som skriver detta sade en gång en gammal kvinna, som blef vredgad, emedan hon vägrades bidrag till en anhörigs begrafning, som skulle göras »schantil»: »jag önskar frun måtte komma utan garnering i jorden». Det var det mest förödmjukande hon kunde tänka sig; så borde det dock vara, inga »garneringar» af något slag vid en begrafning, en enkel kista, öfverbredd med en svensk flagga, det borde vara allt, lika för alla.

Som det nu är, utgör begrafningen och den ståt som därvid utvecklas i mångas ögon en mätare på, om det varit något med den afidne eller ej, samt på hela familjens sociala ställning i samhället.

Äfven om en begrafning göres tämligen enkel, men de efterlevande skola betala allt, så belöper sig kostnaden på omkring 70 kr.; och det är för många ytterst svårt att komma ut med en sådan summa.

Då medel saknas därtill, kan man dock, om rotemansbetyg skaffas och anmälan göres hos verkställande fattigvårdsdirektören i församlingen, få af kommunen hvad som är nödvändigt för jordfästningen. Det är ganska naturligt, att de flesta emellertid skygga för att anlita kommunen om begrafning, då uppfattningen är sådan, att den kräfver en viss ståt. Ty kommunen kan ej ge annat än en enkel kista, försling till kyrkogården samt en graf, som är gemensam för alla dem, hvilka kommunen måste taga hand om äfven efter döden. Denna gemensamma graf — »fattigropen», som uttrycket vanligen lyder — är dock, mycket förståeligt, det som sårar den inre känslan mest. Det är emellertid en föga dyrbar sak att själf med välvillig hjälp skaffa en egen graf, det kostar ej mer än 10 kr. Mången är nog villig att bidraga därtill, om det kan göra, att sorgen kännes mindre bitter.

Underligt nog har ej i vårt land den seden blifvit allmän, att människorna stanna och hälsa, då på gatan en död föres förbi, såsom mångstädes utomlands är vanligt. Brukades det här, och iakttog man denna vördnadsbetygelse alltid, antingen kistan hade »garnering» eller ej, så skulle troligen en del af den obehagliga känsla, som de efterlevande ha vid en mycket enkel jordafärd, försvinna, då samma aktning, oafsedt ståtén, visades en och hvar.

Bjudning af någon traktering vid en begrafning anses nödvändig, om den skall vara någorlunda »hederlig»; i afseende på denna sak är det icke de förmögna nu för tiden som fresta till efterföljd, men det är en gammal, i forna religionsbruk rotad tradition, som lever kvar.

Att äfven i de enklaste hem julen firas på sätt som huset bäst för-
mår, är naturligt. Där julgran ej finnes, där glädjas barnens ögon åtminstone
af en julstake klädd med silkespapper i brokiga färger; stundom kan man
i ett det smutsigaste hem få se en grant utstyrd julgran, skänkt af någon.
Mat och dryck felas ej heller, ty gifmildheten är stor vid juletid och den
räknas ock på af många.

Själftva det egentligaste julfirandet sker, i de familjer som äro an-
slutna till någon frikyrklig församling, i dennas kapell eller samlingssal.
Där äro ståtliga granar uppställda, och bönestunder hållas vid olika tider
på dygnet. Dessa möten kännetecknas vanligen af en prägel af lycklig,
förlöjd samvaro med anhöriga, alla äro som en enda stor familj; det hög-
tidliga något tryckta allvaret samt en främmande stelhet, som man rätt
ofta finner vid de kyrkliga gudstjänsterna, är i allmänhet ej till finnas
i de frikyrkliga kapellen. Troligen ligger häri dessa senares stora drag-
ningskraft.

I själfva verket äro också medlemmarna af en frikyrklig församling
sammanhörande på ett alldeles särskildt sätt.

Med biträde af församlingssystrar, som finnas i de flesta dylika frikyrkor,
tager prästen reda på hvar och en personligen, hans förhållanden och svårig-
heter, och församlingen hjälper vid behof i stor utsträckning (se grupp I b).

Barnen påverkas redan från det de äro ganska små, först i söndags-
skolor, sedan i ungdomsföreningar och vid ungdomsmöten och fester. Vid
symöten, för åstadkommande af basarer o. d. till kapellets underhåll och
vid samkväm sammanföras alla medlemmarna och lära känna hvarandra,
och då de hafva ett gemensamt stort intresse, gå de med villighet hvarandra
till möte.

De stå vanligen under ett ganska noggrant öfvervakande, och den en-
skilda individens tankefrihet är nog ej, som det synes, så synnerligen stor.
Hufvudsaken är dock, att de, efter måttet af sin förmåga, vilja göra det rätt
och godt är inför Gud och människor; det blir lif och värme i deras reli-
gion, om de ock äro strängt bundna af vissa former, och anse att dem för-
utan är intet som sig bör.

I djupet af hvarje människosjäl finnes en längtan efter något utom
henne, något som kan ge kraft och stöd i denna vanskliga värld och som
varar, då allt annat störtar samman. Den som funnit denna kraft och fått
den eviga kärleken till ledlyd under seglatsen, den ser med glad, lugn blick
på alla företeelser och förmår upptaga kampen mot de brusande vågorna
af egna onda böjelser och lifvets olyckor på ett sätt, som ingen hvilken litar
endast på sin egen kraft förmår.

I huru mångas ögon kan man ej finna liksom ett återsken af det ljus
som leder dem? Den blicken kan man möta hos anhängare vare sig af
det ena eller andra religionssamfundet, det må tillhöra statskyrkan med
alla dess förgreningar, metodister, baptister, frälsningsarmén eller andra.
Den yttre formen för det religiösa lifvet är således af ringa betydelse, det
är anden det kommer an på: kärlekens ande, verksam i gärningarna. Där
den finnes, mäktar man allt både för sig själf och andra.

Arbetsförhållanden.

Fabriksverksamheten i Stockholm är ganska betydande, och antalet arbetare inom fabriker och verkstäder uppgick enligt Kommerskollegii Arbetsstatistiska Meddelanden år 1908 till 30,000 personer. Dessa arbetares hälsa och lif påverkas i hög grad dels af själfva arten af tillverkade varor, af hvilka många äro mer eller mindre hälsovådliga, dels af arbetsplatsernas beskaffenhet.

Farorna i själfva arbetet kunna i väsentlig mån minskas genom åtskilliga skyddsanordningar, om dessa blott effektivt iakttagas af såväl fabriksägare som arbetare. Fabriksinspektionen har att öfvervaka, att det föras sker, och ålägga arbetsgifvarne att vidtaga föreskrifna åtgärder; men att tvinga arbetaren att iakttaga nödiga försiktighetsmått, kan man knappast, och ehuru det borde ligga i hvars och ens välförstådda intresse att så göra, finner man ofta att motsatsen äger rum.

Det kan vara viktigt att tänka på både den ena och den andra sidan af detta förhållande och göra sitt till att förekomma, att oförsiktigheter opåtaladt få pågå. Tror man sig finna, att arbetsgifvaren försummat något i detta hänseende, så kan yrkesinspektörens uppmärksamhet fästas därå, och i afseende på arbetarne själfva kan man söka påverka dem att betänka, att det är deras skyldighet mot både sig själfva och familjerna att bruka de skyddsmedel som finnas.

En svårighet, som är vanskeligare att råda bot för, är då arbetsplatsen är olämplig och osund utan att vara det på sådant sätt, att inspektionen anser sig ha rätt att ingripa. Stundom skulle nog äfven en sådan strängare åtgärd kunna vara befogad, men på grund af inspektörernas fåtalighet äga inspektionsbesöken rum så sällan, att missförhållandena hinna göra åtskilligt ondt, innan någon ändring på laglig väg kan ske. Dessa olämpligheter i afseende å lokalerna drabba i de flesta fall svårast de där anställda kvinnorna, men som de i åtskilliga fabriker utgöra det öfvervägande antalet, så är förhållandet af stor betydelse för många.

Någon verkligt tillfredsställande ändring i detta betänkliga tillstånd får man ej, förrän kvinnliga yrkesinspektörer med samma befogenhet som de manliga blifva tillsatta.¹ Betydelsen häraf ligger i öppen dag, om man betänker, huru omöjligt det måste vara för män att kunna sätta sig in i och beifra de svårigheter, som kanske skada kvinnorna mest. En direkt anmälan af en kvinnlig arbetare till en manlig inspektör om existerande missförhållanden skulle säkerligen, af lätt förklarliga skäl, svårligen äga rum annat än alldeles undantagsvis, äfven om besöken i fabriken skedde mycket ofta.

I hög grad önskvärdt och kanske ännu viktigare än inspektriser är, att kvinnliga konsulenter anställas vid de fabriker som använda kvinnlig arbetskraft. En sådan konsulent skulle sätta sig in i arbeterskornas alla

¹ Skyddslagstiftnings-kommittén har föreslagit tillsättande af en kvinnlig inspektör.

förhållanden och genom förslag till enkla åtgärder, som i många fall ej behöfde medföra någon egentlig kostnad för arbetsgifvaren, få förbättringar vidtagna, hvilka skulle göra arbeterskornas tillvaro ljusare och bättre och underlätta deras egna bemödanden att sammanjämka tämligen oförenliga plikter. Hvar och en, som har intresse för fabriksarbeterskor och besöker deras hem, bör ha denna fråga i tankarna för att själf bilda sig en föreställning om, ifall ett verkligt behöf af kvinnlig yrkesinspektion och konsulentskap förefinnes, och, om det synes önskvärdt att sådant må komma till stånd, verka därför, hvar och en i de kretsar där man rör sig.

Äfven manliga arbetare lida, eburn ej i lika hög grad som de kvinnliga, af olägenheter som förekomma på en del arbetsplatser. Det är sant, att man många gånger kommer att stå hjälplös gent emot sådant, men det är af vikt att tänka därpå och sätta sig in allt hvad därtill hör, ty dels förklarar det, om ej annat, åtskilliga företeelser, och dels förefinnes alltid möjlighet att åtminstone småningom afhjälpa det man känner till, men emot det, hvarom man intet vet, kan man aldrig kämpa.

Hvad som också är nödvändigt att känna till är, att äfven barn kunna vara anställda på fabriker. Rörande deras användning i industriellt yrke föreskrifver lagen af 1900, att barn under 12 år ej få antagas, och arbetstiden får ej vara längre än 6 timmar för den som är under 13 år samt högst 10 timmar för öfriga minderåriga — d. v. s. i detta afseende 18 år —, arbetstiden alltid afbruten af raster. Läkarebetyg, att barnet ej är särskildt kient och därför kan fara illa af arbetet, erfordras.

Att denna lag i allo efterföljes, är mycket svårt att öfvervaka.

I sammanhang härmed torde böra påpekas, att det är förbjudet för gossar under 14 och för flickor under 15 år att efter kl. 8 på kvällen till salu utbjuda eller utdela tryckalster, blommor, kramvaror eller annat på gator, allmänna platser, å utskänkningsställen eller andra offentliga lokaler. Därjämte är det förbjudet för barn vid nämnda ålder att delta i förevisningar för allmänheten vid positivspejning, cirkusföreställningar m. m.

Det kan förekomma, att en mor klagar öfver att hennes gosse eller flicka ej får komma in på en viss verkstad, emedan barnet ej uppnått erforderlig ålder, och den som hör hennes framställning kan nog vara benägen att undra öfver, att en dylik föreskrift finnes, ty man tycker att barnet skulle fara mindre illa af att arbeta, då det är friskt och kraftigt, än att drifva omkring på gatorna utan bestämd sysselsättning. Man måste dock tänka på, hvad som framkallat lagbestämmelsen, och inse det befogade i att barnen ej för tidigt komma in i ett oformigt, kanske tungt arbete, som hämmar deras utveckling. Om detta speciella barn ej skulle lida där-af, så skulle många andra barn, hvilka äro klena och svaga, följa med strömmen in i arbetet, om det vore tillätet, och taga skada där-af.

De första arbetareskyddsbestämmelserna tillkommo i England omkr. förra århundradets början och framkallades hufvudsakligen af de missbruk af barnens arbetskraft, som där förekommo; ett ganska litet barn kunde användas i fabriksarbete 12 timmar och längre hvarje dag, och det var ju mördande för en spä, outvecklad varelse. Det bestämdes då i lag

hur ett barns arbetskraft fick brukas, och liknande skyddsbestämmelser spreda sig sedan så småningom i Europa och kommo äfven på många håll att omfatta kvinnorna. I vårt land har måhända dylika missbruk af barnkraften mindre förekommit, men man följde utlandets exempel, och då saken rör utvecklade barn är lagen i stort sedt god.

Annorlunda ställa förhållandena sig, då man börjar att här på samma sätt lagstifta för kvinnor. De äro själfständiga, tänkande varelser och borde få pröfva för sig själfva, hvad de tåla vid eller icke, efter för handen varande förhållanden. Nu är emellertid redan en lag antagen, för att så småningom till fullo tillämpas, genom hvilken nattarbete för kvinnor förbjudes, d. v. s. en oafbruten natthvila under minst 11 timmar stadgas, och tiden mellan kl. 10 e. m. och 5 f. m. *skall* ingå däri. Undantag göres endast för vissa slag af säsongarbete, under visst antal veckor, där varan riskeras, om ej arbetet fortgår.

Då en ung dotter i en kroppsarbetares familj skall välja lefnadsbana, är det i främsta rummet fabriksarbete, som framställer sig för henne. Det hör till undantagen, att hon tänker på det som man skulle tycka ligga närmast att välja, då hon ej fått någon särskild utbildning, nämligen det husliga. I de fall, då flickan blir tjänarinna, är det vanligen modern som bestämt saken utan att lämna rum för funderingar från dottern. En mor, som är förständig, anser att det är bättre för den unga att utveckla sig i det, som hon kommer att behöfva kunna i framtiden, ifall hon får ett eget hem, ja under alla förhållanden, än att komma i fabrik, där alla hennes krafter upptagas af något, som ej tillhör hennes lif som kvinna.

Det som för de flesta sådana unga hägrar som idealet är att få stå i bod. Mer än en flicka går ett år eller längre tid sysslolös i ett fattigt hem, hvilket skulle behöfva en lättnad genom barnens åtgöranden, för att vänta på plats i en affär, där hon sedermera får 25 å 30 kr. per månad i aflöning och då alltid skall uppträda fin och nätt i sin klädsel. En dryg procent af lönen måste således gå till kläder, och det blir att fortfarande till stor del lefva på föräldrarnas bekostnad. Så småningom kommer hon väl till en högre lön, men åtskilliga blomstrande affärer finnas, som ej räkna som skam, att under flera år hålla en ung flicka vid så låg aflöning, att hon, utan föräldrahem, måste halfvälta sig fram eller — söka biförtjänst.

Hvad är det då som lockar till dessa platser, och hvarför skygga de unga för anställning som biträden i hem? Är det benämningen tjänarinna som afskräcker? Det är nog en mycket komplicerad fråga. Otvifvelaktigt är det i många fall den okontrollerade friheten som lockar; då man slutat för dagen, gör man sedan hvad man vill.

Det är dock äfven mycket annat som bidrager. I skolan ingifves ofta den åsikten, att det husliga, praktiska arbetet har mindre värde än t. ex. studierna. »Hon är så duktig i skolan, så lärarinnan tycker att det vore synd, om hon bara skulle blifva tjänarinna», hör man ofta af mödrar. Äfven om sådant ej direkt utsäges, så få mödrar och barn dock lätt den uppfattningen, då de märka många lärarinnors missaktning och i vissa fall rent af motvilja mot den i skolan förekommande praktiska undervisningen i skolköken. Detta leder till, att det ofta om en praktiskt duglig flicka säges: »hon duger inte

till något annat än tjänarinna»; detta kännes för den unga i fråga ned-sättande och kommer henne att sträffa efter att bli något annat och »bättre».

Att äfven en och hvar af oss andra kan hafva skuld i detta missför-hållande, är emellertid något som ej får lämnas obeaktadt. I många äfven mycket välvilliga hem tager man ej tillräcklig hänsyn till tjänarinnan och hennes behof af frihet och att kunna få lefva sitt eget lif med egna själf-ständiga intressen. I en del hem med små resurser och mycket att göra, är detta svårt nog; »husmodern har heller ingen ledighet», säger man, men man kan ej begära, att en ung tjänarinna skall från början vara benägen att offra sig för ett hem och för personer, som hon ej känner, såsom hus-modern gör det för de sina, som hon älskar. Funne den lilla tjänarinnan, att man tänker på och ordnar äfven för henne och med offer af egen bekvämlighet sörjer för att hon kan få tillgodose sina önskingar och behof af frihet, blefve hon behandlad ej blott med höflighet af familjens alla medlemmar — det är skamligt, att man ens skall behöfva framhålla något dylikt, ty det borde väl falla af sig själf — utan med kärleksfull och klok omtanke, finge hon välvillig undervisning i det som hon ej förstår, ej endast bannor för det som hon gjort dumt, så skulle nog så småningom, nu som förr, ett vänskapsförhållande uppstå mellan husmodern och tjäna-rinnan, hvilket skulle göra den senares ställning helt olika och alls icke fruktad. Ju mera det blir klart, att man har rätt att fordra af alla flickor, fattiga och rika, att de förstå och kunna utföra ett hems sysslor, ju mera skall. ock detta arbete åter komma till heder, så som det bör vara, ty hemmets trefnad beror på alla dessa praktiska småting, som det åligger kvinnan att ombesörja i hemmet. Hafva vi alla den aktning som sig bör för sådant arbete, så skall förvisso tjänarinnans kall upphöra att vara mindre värderadt än en mängd andra lifsuppgifter, hvilka föredragas framför det, ehuru det ekonomiska utbytet är betydligt mindre. Många unga tjänarin-nor hafva i lön föga mindre än den unga flickan i boden, men därtill allt fritt, både mat, varm bostad och tvätt och utan skyldighet att jämt vara klädd som hon, och således ej tvungna att ge ut mera för kläder än hvad de ha lust till.

De flickor, som hafva anlag för sömnad, välja sömmerskans yrke, men någon rationell undervisning däri kan ej erhållas, så länge de af alla ef-terlängdade yrkesskolorna ej blifvit verklighet. Den unga får börja som »springflicka» och försöka snappa upp någon insikt i yrket samt söka göra sig nyttig däri och på så sätt så småningom få anställning som biträde.

Fabriksarbetet däremot lockar därigenom, att det genast inbringar »en slant», och vanligen är det lätt nog att få sådant. I Stockholm finnas öfver 9,000 kvinnor på fabrikerna eller närmare en tredjedel af hela an-talet fabriksarbetare.

Medelförtjänsten är ganska klen,¹ men jämförd med den inkomst, som kan vinnas genom s. k. hemarbete, är den god. Detta arbete utgöres i allmänhet — såsom redan nämnts — af hvad som i dagligt tal kallas »bodarbete», d. v. s. tillverkning af enklare underkläder för män och kvin-

¹ Gerda Meyerson, Kvinnorna i industrin. Stockholm 1909.

nor, såsom skjortor, hvita och blårandiga, arbetsblusar och kalsonger, samt linnen, koftor och förkläden m. m. Hemsömmerskan får hämta till sig det tillmätta tyget, hon skall sedan klippa till hvarvt plagg — ibland är hvarje särskildt stycke af plagget utmärkt med ett klipp i kanten — skall utföra all sömnaden och släppa till tråden därtill och får i ersättning för allt detta, jämte bärning af packorna från och till affären, för skjortor från 1 kr. till 1:75 per *dussin*; kalsonger betalas med 0:90 till 1:75 per *dussin*.¹ Kostnaden för tråden uppgår, enligt uppgifven beräkning, till i medeltal 15 öre för hvarvt *dussin* och då användes nystantråd; rulltråd skulle sluka allt för stor del af betalningen. Behållningen blir således ej stor. En flitig arbeterska kan tillverka ett *dussin* om dagen eller något mer, men då får ej hemmets skötsel upptaga mycken tid.

Hopmaskning af trikåvaror är om möjligt ännu sämre betaldt. För strumpor, som skola sys ihop maska mot maska, betalas 25 öre för ett *dussin* par. För tröjor, hvilkas alla olika delar skola hopmaskas med hvarandra, och ärmarna isättas samt en spets virkas rundt tröjan, betalas 40 à 75 öre per *dussin*. Sådant arbete är drygt att utföra och därtill ansträngande för ögone, isynnerhet som en husmor ofta får taga natten till hjälp för att hinna få färdigt i tid det hon åtagit sig, och belysningen vanligen är rätt klen. Numera finnas maskiner, som användas af de större fabriker, konstruerade för denna hopmaskning, så dylikt arbete utföres allt mindre inom hemmen.

Svårt är att finna ersättning för hödarbetet och försöken att få betalningen för dylikt arbete höjd har strandat därpå, att alltid andra arbeterskor erbjuda sig, om någon slutar för att aflöningen är för knapp. En begäran om ökning mötes alltid med ett: »är det för litet så sluta, vi få nog andra som vilja ha arbetet». Ytterst beror det på att den stora allmänheten, till hvilken en hvar af oss hör — visserligen äfven de arbetande själfva — fordrar att få köpa för billigt pris, samt att tillverkningen i många fall ej kan betalas högre, emedan vid försäljning så många omkostnader tillkomma, hvilka måste läggas på hvarje särskildt plaggs försäljningspris.

Annan sömnad kan dock äfven erhållas som hemarbete, men den fordrar någon yrkeskunskap, såsom byx-, väst-, kapp- och klänningssömnad samt rosettsömnad. En verkligt yrkesskicklig arbeterska kan taga medhjälperskor i arbetet och få betydligt bättre förtjänst, om hon är kunnig att taga mot beställda saker.

Lagerarbete betalas naturligt nog mindre, och under de tysta tiderna mellan säsongerna kan vanligen intet annat än sådant fås. Då beställningarna inkomma, är däremot brådskan så stor, att det måste arbetas natt och dag, och alla afbrott för hemmets sysslor måste undvikas, så att hemmet förvandlas till en fabrik. Några ordentliga måltider har sömmerskan ej tid att ordna, hvarken för sig eller barn, utan allt får stå tillbaka för det jäktande arbetet. Då det får pågå så under veckor och månader, är det mindre underligt, om modern blir böjd och nervös och barnen bleka och

¹ Gerda Meyerson, Sv. Hemarbetsförhållanden. Stockholm 1907.

modlösa. Är förtjänsten dock någorlunda god, kan en hjälperska för hemmets vård skaffas.

Tvätt och strykning, där sådant kan utföras i hemmet, lönar sig ej illa, om allt kan ställas praktiskt och kunder kunna påräknas.

Andra förvärfsgrenar än de nu angifna finnas visserligen för en kvinna, som ej kan lämna hemmet, men dels kräva äfven dessa någon om och obetydlig yrkeskunnighet, dels erfordras mer eller mindre dyrbara verktyg. För mången änka hägrar förvärfvandet af en stickmaskin, på hvilken trikåarbete kan utföras, såsom något som skulle medföra en lugn och säker förtjänst. Sådan är dock alls icke att bestämdt påräkna. Trikåstickning måste för det första läras medan arbeterskan är ung och fingrarna böjliga, och dessutom behöfs därtill särdeles goda ögon. För det andra är man långt ifrån viss, att förvärfvet blir säkert, äfven om man är i besittning af såväl synskärpa som ungdom. Stickmaskinerna bli mycket snart föräldrade, och till användning komma nya sorter, som ge ett annat slags arbete än de gamla, och då gilla ej kunderna dessas produkt, utan fordra det finare arbete som de nya maskinerna åstadkomma.

Silfverpolering, hvilken kan inläras på jämförelsevis kort tid, har förr gifvit tämligen god, om ock något ojämn förtjänst, men hemarbeterskornas antal inom detta område har så väsentligt ökat på senare tider, att förtjänsten betydligt minskats.

Om man besinnar hvad som nu anförs, är det rätt förklarligt, att en kvinna, som ej äger kunnighet i något yrke, söker skaffa sig arbetsförtjänst utom hemmet, ifall detta möjligen låter sig göra. Visst lida hem och barn af att husmodern vistas utom hemmet så godt som hela dagarna, men om man besinnar, hur förstörande det verkar för det hela, då främmande arbete skall utföras i den trångä bostaden, så är det ej lätt att afgöra, hvilket som är minst hemupplösande samt utslitande för kvinnan-modern-försörjerskan.

Att genomgå alla de yrken, i hvilka kvinnor kunna finna arbete, skulle ej låta sig göra i en handbok som denna. Meningen har blott varit att ge några antydningar om olika riktningar i afseende på kvinnornas förvärfvarsarbete.

Något som framställer sig för många bland äldre eller gifta som lämplig sysselsättning, emedan det utgör en medelväg emellan att vara antingen helt upptagen utomhus eller att ständigt vara bunden vid dåligt aflönadt hemarbete, det är att söka få en »städning», d. v. s. blifva anställd på ett kontor eller hos en enskild person, som ej har tjänarinna, och där dagligen under viss tid utföra golftvättning, damning m. m., eller ock att få bära tidningar. Alla de dagliga tidningarna hemsända till prenumeranterna i Stockholm deras exemplar utan att använda posten som mellanhand. Denna hemsändning ombesörjes af kvinnor, som hvar och en får sitt bestämde distrikt och har att svara för utdelningen till alla prenumeranter inom det distriktet. I ersättning härför erhålla de en månadslön af 14—22 kr. Det är ju ett arbete som på så sätt är lätt, att det ej kräver några kunskaper eller någon öfning, blott ordning och noggrannhet, men på annat sätt tungt, emedan utdelerskan måste gå i ett stort antal trappor,

något som för en del kvinnor är skadligt. Detta måste tagas med i beräkningen, då beslut fattas att söka en dylik sysselsättning.

När man vid kaffebordet får sin tidning om morgnarna, eller måhända ondgores öfver att man icke fått den, så ägnar man vanligen ej en tanke däråt, att en kvinna för den skull måst vara uppe kl. 4 på morgonen för att i hvilket väder som helst, om vintern i mörker och kyla, ge sig af från sin bostad i en aflägsen del af staden, så att hon hinner till tidningskontoret kl. 5, då hon skall vara där för att mottaga sin tidningspacke, och sedan springa ur hus och i hus för att lämna omkring »bladet» till alla väntande nyhethungriga. Kanske har hon fått gå både två och tre gånger till en del hus, där ytterporten ännu ej öppnats, så att hon kunnat komma in; detta är i synnerhet fallet med en tidnings söndagsnummer, där sådant finnes. Det förefaller, som om utdelningen utan skada skulle kunna börja åtskilligt senare på söndagarna än andra dagar, men tiden är visst alltid densamma. Om detta arbete kan vara rätt prövande för krafterna, så är det tillika mången gång af nytta för den som annars skulle sitta inne hela dagarna, och det har visat sig uppryckande och energigifvande för åtskilliga, som förut slappt och dådlöst hängifvit sig åt missmodet. Det är ej så få, som kringbära både en morgon- och en aftontidning; men detta är i vanliga fall alldeles för mycket för en kvinna, äfven om hon är frisk.

Ett arbete, som äfven ibland utföres af kvinnor, ehuru det föga synes lämpa sig för kvinnokrafter, men som är väl betaldt i betraktande af att det ej är »manlig» aflönning som frågan gäller, det är bärning af murbruk till byggen. Det är en i alla afseenden prövande sysselsättning, och den står icke heller högt i kurs. Med rätt eller orätt anses »brukssmäckans» ganska lågt stående som kvinna, men att förtjäna lika mycket som en riktigt skicklig yrkesarbeterska på något, hvartill alls ingen skicklighet blott kroppslig styrka behöfs, det kan ju locka den, som har många att försörja men ingen fackkunskap. Intet arbete förnedrar, och kan en kvinna sträfvat sig fram i ett arbete som på en gång i hög grad frestar både kropps- och själskrafter och göra det utan att bli neddragen, så är hon värd aktning i rikare mått än den som har en lugn, skyddad tillvaro. Att välja den sysselsättningen är dock ej att tillråda.

Det som för en kvinna anses vara väl betaldt arbete är för den manlige arbetaren dåligt aflönadt; mannen beräknas nämligen alltid vara familjeförsörjare. Förpliktelse att vara sådan har nog det stora flertalet kroppsarbetare, antingen de bildat eget hem eller ej, men att åtskilliga finnas som öfverlåta den omsorgen åt — den sämre aflönade — kvinnan, därom torde ingen vara okunnig.

Den icke yrkeskunnige arbetaren har sin högsta inkomst, just då hans kropp nått full utveckling, ty då är han i sin högsta kraft, och det är den fysiska styrkan som spelar största rollen, där ingen fackkunskap finnes. Naturligt är därför, att tämligen tidigt, redan i 30-års-åldern, när han sin maximi-inkomst; sedan börjar förtjänsten snart nog att aftaga.

Förhållandet är dock olika med olika individer, och den nyktre arbetaren behåller sin fulla arbetsförmåga längre än den som förgiftat sin kropp med alkohol. Äfven nikotinen inverkar därpå; den som röker mycket och

starka cigarrer blir förr slapp och skadar såväl andningsorganen som hjärta. En grofarbetare misshushållar dessutom ofta med sin kropps krafter på ett fruktansvärdt sätt, både i afseende på kroppens direkta skötsel och genom missbruk af starka drycker, hvartill en yrkesokunnig arbetare väl lättare torde frestas än en som har — eller borde ha — intresse på ett annat sätt af själfva det arbete, som utföres af hans händer. Den som är kunnig i ett yrke kan, om han verkligen studerar det och sträfvar efter att nå till större skicklighet däri, få ökad inkomst ännu vid den ålder, då grofarbetarens börjar aftaga. Det förefaller på åtskilligt, som om yrkesskickligheten i vårt land, sorgligt nog ehuru mycket förklarligt, började minskas, och detta måste alldeles gifvet, äfven om det i början ej märkes, resultera i att inkomsten tillika kommer att så småningom minskas.

Vid arbete, som utföres i fria luften, förekommer ofta att vid dålig väderlek verksamheten måste inställas, arbetaren får »fira» som det heter. Detta anföres ofta som skäl för iråkade svårigheter, men, om man tager reda på förhållandena, skall man vanligen erfara, att mannen »firar» många dagar, då väderleken skulle tillåta arbete, men krogen varit eller är för inbjudande. På de ordentligas ekonomi tyckas de nödtvungna hvilodagarna ej nämnvärdt inverka.

Om kvinnor deltaga i utöfningen af ett yrke, där äfven män arbeta, är vanligen deras aflöning bestämd genom särskilda tariffer, ty männen äro sammanslutna i fackföreningar, som underhandla med arbetsgifvarne och öfverenskomma om bestämda löneförhållanden. Det är visserligen endast undantagsvis, som samma löneförmåner betingats för kvinnorna som för männen, men aflöningen tillåtes ändå icke att sjunka till hvad som helst.

Bland åtskilliga, som ej närmare kommit i beröring med kroppsarbetarne, torde den föreställningen göra sig gällande, att fackföreningarna försvåra arbetarnes och arbetsgifvarnes mellanhafvande. Den uppfattningen är dock icke riktig. Genom fackföreningarna hafva arbetarne lyckats få till stånd nödvändiga och för det hela gagneliga förbättringar, som förut uraktlåtits eller undanskjutits, om de varit påtänkta. Därigenom har ställningen mellan parterna blifvit klarare: den ena har en arbetskraft att förfoga öfver, som den andra behöfver förvärfva, och då sker en öfverenskommelse om de villkor, på hvilka detta kan ske. Att ej nu de kraftägande alltid taga hänsyn till resp. yrkens förmåga att bära ersättningskraften, liksom förr de kraftbrukande ej öfvervägde möjligheten för de förra att existera på den då lämnade ersättningen, är ett förhållande, ägnadt att bedröfva, men hvarken att förvåna eller nedslå dem som äro intresserade åskådare. Nemesis vakar. Hvarje öfvergrepp framkallar ofelbart ett öfvergrepp tillbaka, tills allt så småningom jämnar ut sig. Att ett sådant utjämnande måtte ske så fort som möjligt, borde vara hvarje god medborgares önskan och sträfvan. Blott ett fåtal kunna direkt göra något för att främja detta, men enhvar af oss kan och bör söka att sätta sig in i dessa frågor och opartiskt se på ställningen, så att vi ej i ovetenhet förvärra och skärpa uppstående konflikter.

Då lönesatserna gång efter annan ändras på grund af nya öfverenskommelser, är det knappt skäl att här anteckna de nu gällande. Därför

skall blott en summarisk öfversikt lämnas till någon ledning för bedömande af de olika yrkenas värde, ekonomiskt sedt.

Bäst aflönade af alla torde typograferna vara. En skicklig sättare kan förtjäna 30—50 kr. per vecka och behöfver aldrig sakna sysselsättning, utan har anställning året om.

Mekaniska och elektriska arbetare hafva äfven god förtjänst, och ordentliga sådana ha hittills vanligen ej haft svårt att erhålla ständig sysselsättning.

Snickare och smeder hafva ock bra och tämligen jämn förtjänst. Skomakeri har alltmera blifvit ett mindre väl lönad yrke. Hvad bagare angå hafva de en organisation, som förbjuder dem att själfva söka anställning; de få anvisning på sådan genom deras platsförmedlingsbyrå.

Mannens arbete kan vara ett s. k. säsongarbete, d. v. s. ett sådant, som ger full sysselsättning endast under en viss del af året, men till mer eller mindre grad ligger nere under den öfriga delen. För sådana yrkesmän som murare och målare t. ex. finnes full användning för arbetskraften endast under den mindre kalla årstiden, ehuru det numera muras äfven under en stor del af vintern; men dessa yrkens aflöningar äro beräknade därefter, så att en arbetare inom dem erhåller så stor timpenning att, om inkomsten fördelas öfver hela året, årsinkomsten blir fullt så stor, för att icke säga större, än hvilken annan yrkesarbetares som helst. Ett dylikt förhållande äger rum äfven i afseende på plåtslagare, timmermän och kakelugnsmakare och delvis äfven beträffande skräddare och tapetserare, samt i mindre grad äfven för andra.

Bland grofarbetarne äro hamnarbetarne äfven utsatta för dylika växlingar, men aflöningen är beräknad därefter.

Medelförtjänsten pr år för en kroppsarbetare torde under normala förhållanden vara omkr. 1,200 kr. Exakta statistiska uppgifter saknas.

Det gäller att spara från förtjänstens dagar till arbetslöshetens. Så göra de ordentliga och kunna därigenom reda sig, men de som icke äro omtänksamma hafva intet sparadt utan draga i stället på den kommande inkomsten och blifva sålunda skyldiga så mycket att de, när arbetstiden är förbi, blott hafva betalat sina skulder och så få börja att låna på nytt, vanligen med dryg ränta att betala, i stället för att de borde kunnat få ränta genom att besparingarna stått insatta i bank, tills de behöfts.

Anledningar till behovet.

Det ligger i sakens natur, att den som söker hjälpa andra kommer i beröring egentligen med personer, hvilka på ett eller annat sätt och i mer eller mindre grad kommit på sned i lifvet, ty annars skulle de ej begära någons bistånd. Det bör alltid ihågkommas, att det normala är, att hvar och en sköter sig själf.

När man söker göra klart för sig, hvilket värf må föreligga för den, som är villig att hjälpa på bästa sätt, är en af de första och viktigaste

frågorna att få besvarade den: hvarpå svårigheten beror? Kan man ej undanröja eller öfvervinna denna svårighet, så kommer nöden att stå kvar och genast uppträda igen, sedan den tillfälliga hjälpåtgärden upphört att verka, och då har man gjort mindre än intet, ty det otillfredsställda behöfvat kommer då att kännas än mer pinande än före den tillfälliga lätt-naden.

Beror betrycket på sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller oförmåga? Om så icke är fallet, hvarpå beror det då? Har någon af familjens medlemmar skuld i att ställningen är så sorglig? I sådant fall hvem af dem? Och slutligen, på hvilken eller hvilka af familjens medlemmar kan man grunda förhoppningen om en förbättring af förhållandena genom deras egna åtgöranden? Detta är hvad man måste göra klart för sig. Först därefter kommer man till frågan: hvilka yttre hjälpmedel kunna anlitas till svårigheternas öfvervinnande och för uppnående af ett lyckligt resultat? Det resultat som man skall eftersträfvat, bör alltid vara, att den nödställda må, oberoende af vidare hjälp, bli i stånd att taga sig fram i världen genom egna bemödanden.

Är anledningen sjukdom, så måste man genom ett direkt hänvändande till en läkare skaffa sig kännedom om sjukdomens natur samt bestämda föreskrifter, om hvad som bör göras. Det kan hända, att en tids närande föda samt hvila och sinnesro är allt hvad som föreskrifves, och då är uppgiften jämförelsevis enkel; man måste då spänna sina krafter att åstadkomma just detta och i den mån som en annan människa kan undanröja bekymren söka att göra det. En kvantitet god mjölk hemsänd dagligen under några veckor har mången gång verkat stora ting. Den har återgivit åt en utsläpad kvinna eller ett klent barn kraft och lefnadsmod samt motat en hotande sjukdom i dess början. Oftast är det nog ej så enkelt, utan det förestår en lång tid af kamp mot en sjukdom, som redan fått fast fot, men som man, enligt läkarens utsago, kan ha hopp om att besegra.

Sjukdom är en svår pröfning, och där allt saknas af hvad som till lifvets bekvämlighet hör, är den ännu tyngre att bära än för den väl omhuldade. Under sjukdomstider kommer det, i hvilka förmögenhetsförhållanden den sjuke än må lefva, till synes hvad inom den människan är, och mången sjuklings hela väsen kan vara en den mest gripande och uppbyggliga predikan om tålmod, förnöjsamhet och en tillförsikt, som ger kraft ej blott att uthärda utan ock att finna och njuta de små glädjeämnen, hvilka yppa sig äfven för en sådan stackars lidande varelse. Där så är förhållandet, där glädjas alla, som må komma i beröring med den sjuka, åt att kunna få hjälpa, om det ock stundom ej är så lätt att skaffa hvad som behöfves. Men där otålighet, kink och klagan alltid möta, där blir uppgiften svårare. Just där är dock vänligt deltagande och omvårdnad så mycket mera af nöden, ty där saknas allt det som under sådana förhållanden gör tillvaron dräglig.

Många hjälpare i kampen mot sjukdom har man lyckligtvis att tillgå; de finnas redo att ingripa hvar efter sin uppgift, och dem bör man ej förbise (se grupp V). På samma gång har man ej sällan olämpliga hjälpare

att bekämpa i kvacksalvare af olika slag, hvilka för humbugsmedicin taga dryga afgifter.

Det kan fordras mycken taktfull påverkan och ihärdighet, såväl att motarbeta dessa och gifva insikt i deras otillförlitlighet som att genomdrifva, hvad man anser rätt. Att förmå en sjukling att taga emot den undsättning, som genom sjukvårdsanstalter erbjudas honom eller på annat sätt kan lämnas, är stundom ganska svårt, ehuru nödvändigt.

Den kroniskt sjuke t. ex., som i de flesta fall verkar i hög grad tynande på det lilla trånga hemmet, samtidigt som den vård han där får ej är den lämpligaste, bör man söka förmå, att för såväl sin egen som för familjens skull taga sin tillflykt till ett sjukhus. Att sådana tillflyktsorter finnas, borde ju utgöra en anledning till tacksamhet hos alla sjuka, som sakna nödig vård och skötsel, men detta är långt ifrån alltid händelsen. Mången, som t. ex. lider af tuberkulos i långt framskridet och smittosamt stadium, envisas att icke mottaga erbjuden sjukhusvård och att kvarstanna i hemmet, med risk att öfriga familjemedlemmar äfven skola bli sjuka. En hustru kan ha svårt att förmå sig att påyrka, att mannen skall föras till sjukhus, om han ej själf vill det; men då man ser, att bördan af det hela, sådan som den är, måste blifva allt för tung för hustrun, så gör man henne och hela familjen — äfven den sjuke — bästa tjänsten med att ej släppa tag, förrän mannen blifvit öfvertygad om riktigheten af att låta föra sig på sjukhus. Bäst är ju om detta resultat kan nås genom samtal, på öfvertygelsens väg, men i nödfall får man vara skenbart hård och icke ge något understöd, så länge mannen är hemma, så att han får fullt klart för sig, att det är oundvikligt att foga sig. För att barnen ej skola lida skada under tiden, kan man kanske ordna om, att de tillbringa någon del af dagen utom hemmet samt dagligen få åtminstone ett ordentligt mål mat, antingen i något privat hem eller på annat sätt.

I de för ej länge sedan upprättade upplysningsbyråerna rörande tuberkulos har man fått en kraftig hjälp vid ordnandet för de tuberkulösa (se grupp V e) och ej endast för dem, utan deras friska anhöriga tillses, och nödiga åtgärder af olika slag vidtagas för att hindra smittans spridande, och alla göras till intresserade medarbetare vid sjukdomens bekämpande.

Arbetsbrist är något fruktansvärdt för en hvar, mest för den som har en talrik familj att svara för och tillse att dess många behof blifva fyllda. Just därför att alla förstå, att hvar och en som ömmar för andra lifligt skall känna fasan af en sådan belägenhet, användes ofta falskeligen uppgiften om arbetslöshet af bedrägliga hjälpsökande, som vilja framlocka en gåfva. Det kan nog vara sant, att den sökande är utan arbete, men den arbetslösheten är i många fall permanent, beroende på orsaker, som ingen annan än han själf kan afhjälpa, och alls icke sammanhängande med företeelser af liknande art, af hvilka ordentliga arbetare lida. För öfrigt är det för en sådan person intet lidande, utan blott en välkommen anledning att få framställa sig som ett offer för bedräfliga förhållanden.

Det är därför nödvändigt, att sådana uppgifter på det nogaste kontrolleras. Man bör efterfråga hos föregående arbetsgifvare och hos dem